

Nazwa przedmiotu: WSTĘP DO GENDER STUDIES: SPOŁECZNE I KULTUROWE ASPEKTY PŁCI					
Kod przedmiotu:	Rok: I 2012/2013	Semestr: zimowy	Ilość godzin 30	Typ zajęć: do wyboru	ECTS 8
Forma zajęć: Seminarium	Język: polski	Zaliczenie: 1. Praca pisemna 2. Test końcowy 3. Aktywność na zajęciach	Prowadzący: Prof. dr hab. Krystyna Kujawinska -Courtney		
Liczba miejsc:	Wymagania/ preferencje wymagane przy przyjmowaniu: Ogólna humanistyczna wiedza na poziomie studiów magisterskich Znajomość języka obcego				
Ogólny opis przedmiotu:					
<p>Pod koniec maja 2011 r. świat obiegła wiadomość, że w Kanadzie rodzice nowonarodzonego dziecka postanowili, że płeć jego/jej zostanie ustanowiona później, wtedy, gdy dorośnie i świadomie płeć samo sobie wybierze. Jest to, oczywiście, przypadek ekstremalny. Zazwyczaj „dostajemy” płeć z pierwszym haustem powietrza nabranego w płuca. Czy płeć jest, zatem tylko zjawiskiem biologicznym? Czy też może jest ona narzucona nam przez kulturę i społeczeństwo? Do jakiego stopnia pojęcie seksualności wpływa na zagadnienie rozwoju seksualnego i jego wyznaczników społecznych i kulturowych oraz problematykę odstępstw od socjo-kulturowej normy? Wychodząc od tych rozważań prowadzone przez mnie interdyscyplinarne seminarium będzie poświęcone wybranym zagadnieniom związanym z płcią/gender, seksualnością, kobiecością, męskością, różnicą, które łączą się z takimi zjawiskami społeczno-kulturowymi jak rasa, klasa, podmiotowość czy władza. Zaczynając od analizy zjawiska wtłaczania obu płci—męskiej i kobiecej—w role społeczne, zarówno w życiu prywatnym i publicznym, nasze spotkania poświęcimy m.in. dyskusji na temat codziennego doświadczania w literaturze, języku, środkach masowego przekazu stereotypów, mitów, i oczekiwań, jakimi obciążone są wykonywane przez nas społeczno-kulturowe role. Niezbędnym elementem zajęć będzie identyfikacja i rozumienie uniwersalności i powszechności tych wzorów kobiecości i męskości, często krzywdzących i trudnych do usprawiedliwienia porządkiem społecznym. Do innych pytań, na jakie nasze dyskusje będą próbowały znaleźć odpowiedź należą np.: do jakiego stopnia orientacja seksualności, ciało i cielesność, w tym powszechne kanony piękna i brzydoty są (a może nie są?) wyznacznikiem akceptacji/odrzućenia przez społeczeństwo? Czy płeć odgrywa jakąkolwiek rolę w kulturowym rozumieniu naszego zdrowia i choroby? Osobną kwestią poruszaną na zajęciach będzie przemoc zewnętrzna oraz samo-agresja związana z przynależnością do określonej grupy płciowej/genderowej. Dlaczego między innymi w komunikatach z frontu podawane są zazwyczaj ilości rannych i zabitych, a rzadko, prawie wcale, nie jesteśmy informowani o ilości popełnionych gwałtów i innej agresji dokonanej na ciałach kobiet? Czy takie współczesne nam kwestie jak: globalizacja, kontrasty ekonomiczne i rozwój religijnego fundamentalizmu i islamofobii mają wpływ na biologiczny i kulturowy stosunek do kwestii płci? Dlaczego popularne obecnie spory wokół takiej problematyki jak tożsamość narodowa, religijna oraz tzw. „kondycja postkolonialna” niejednokrotnie odwołują się do spraw związanych z równością/różnicą płci? Warto pewno będzie także poświęcić sporo miejsca w naszych dyskusjach historii i współczesności ruchów społecznych, zwłaszcza feminizmowi i antyfeminizmowi oraz działalności rozmaitych organizacji mężczyzn, gdyż z pewnością przyczyniły się one do sprofilowania wiedzy na temat funkcjonowania kwestii płci na różnych poziomach kultury i życia społecznego. Czy tzw. „siostrzeństwo”, które propagowała druga fala feminizmu, jest rzeczywistością czy utopią? Dlaczego publikacje napisane na początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia przez amerykańskie feministki na temat sytuacji polskich kobiet wywołały ostry sprzeciw z powodu ich opresyjnego w stosunku do Polek charakteru? Osobną kwestią jest problematyka płci w polskim katolicyzmie i patriotyzmie. Pragnę podkreślić, że ta kontrowersyjna na pierwszy rzut oka tematyka zajęć jest częścią wiedzy humanistycznej, której przedmiotem poznania jest człowiek, poznawany w aspekcie racji i uwarunkowań jego decyzji, działań oraz skutków tych działań (stanów rzeczy i wytworów), z uwagi na ich znaczenie kulturowe, czyli celowość. Innymi słowami są to zajęcia, których zagadnienia należą do podstawowych zagadnień humanistycznych, nie</p>					

tylko sytuują nas w dziedzinie, lecz także dają zasadniczą, niezbędną wiedzę poznawczą. Ponieważ uniwersytet jest ze swej istoty instytucją apolityczną, zajęcia nie będą miały charakteru ani ideologicznego, ani politycznego.. Jest jednak możliwe, że niejednokrotnie mój własny czy też prezentowany przeze mnie światopogląd, lub reprezentowane przeze mnie stanowisko metodologiczne będą miały charakter polemiczny, stając się zaczynem dyskusji. Wierze, że te strategiczne zabiegi, niejednokrotnie czysto retoryczne, wywołają spory i dyskusje, nie tylko na zajęciach, ale też poza nimi. I taki też charakter będzie miało proponowane przeze mnie seminarium, gdyż to właśnie w trakcie debat, zdobywamy, jak uważam, najwięcej wiedzy nie tylko o świecie, ale także o sobie, w tym przypadku własnej płci i jej kulturowo- społecznych uwarunkowaniach.

Cel zajęć:

Celem seminarium jest zapoznanie studentów z wybranymi aspektami zagadnienia konstrukcji płci/gender, co ma doprowadzić do zrozumienia przez nich zjawisk równości i różnorodności występujących w relacjach płci z kulturą i społeczeństwem. Słuchacze seminarium mają też posiadać wiedzę związaną z podstawowymi terminami i pojęciami płci/gender pomagającymi w opisie najważniejszych współczesnych tendencji i zjawisk współczesnego świata. Zajęcia te mają także uświadomić im bilans korzyści i strat, trudności i wyzwań związanych z działalnością ruchów i organizacji społecznych, których nadrzędnym celem było/jest równouprawnienie. Kształcąc wrażliwość i świadomość różnic osób lub określonych grup społecznych ze względu na płeć w kontekście rasy, pochodzenia, etniczności, wyznania, niepełnosprawności, wieku, zajęcia mają pomóc w identyfikowaniu i przeciwdziałaniu dyskryminacji w życiu prywatnym i publicznym. Wiedza na temat społeczno-kulturowego uwarunkowania płci/gender powinna doprowadzić do zrozumienia, a co ważniejsze reagowania na mechanizmy społecznego wykluczenia, ułatwiając codzienne funkcjonowanie oraz dokonywanie bardziej świadomych wyborów dnia codziennego.

Zamierzone efekty kształcenia:

Po ukończeniu kursu słuchacze powinni zdobyć umiejętność analizy tekstów, zjawisk oraz procesów, które konstruują i warunkują funkcjonowanie płci w kontekście społeczno-kulturowym. Ponadto powinni oni także nabyć zdolność, w sposób krytycznie świadomy, identyfikowania oraz wyjaśniania współczesnego dyskursu poświęconego płci/gender, w tym zwłaszcza jego politycznego, kulturowego i społecznego charakteru.

Wiedza:

Po zakończeniu zajęć doktorant zna:

- 1) definicje pojęcia płci/gender w kontekście problematyki tożsamości;
- 2) historię i współczesność ruchów społecznych i politycznych walczących o równość płci;
- 3) stereotypy i role płci w społeczeństwie;
- 4) interpretację przekazów kulturowo- społecznych (m.in. literaturę, język, podręczniki, media, ogłoszenia o pracy) w kontekście równości płci lub jej braku;
- 5) standardy i mechanizmy wyrównywania szans polityczno-społecznych kobiet i mężczyzn;
- 6) pojęcie własnej płci/gender, jako produktu złożonej interakcji pomiędzy biologicznym, społecznym i kulturowym kontekstem, w którym żyjemy;
- 7) przykłady dzieł literackich oraz aplikacji lingwistycznych, kulturowe konstrukty wyobrażeń ról i funkcji płci;
- 8) historyczne i współczesne wzorce/ role płci traktowane, jako konstrukt kulturowy
- 9) najważniejsze problemy związane z aktualną polityką płci w Polsce i na świecie;
- 10) teorię ciała i cielesności oraz związane z nimi kwestie biopolityki, przemocy, gwałtu, pornografii, erotyki i prostytucji;
- 11) różne koncepcje teoretyczne związane z zagadnieniem praktycznego funkcjonowania ról płci jak zmiennego procesu kulturowego w odmiennych kulturowo społeczeństwach.

Umiejętności:

Po zakończeniu kursu doktorant umie:

- 1) Udowodnić zdolność naukowego rozróżnienia konceptu płci biologicznej i kulturowej (gender);
- 2) Porównać wybrane perspektywy teoretyczne umożliwiające zdefiniowanie terminów płci i gender w ich społecznych i kulturowych kontekstach, w tym szczególnie kontekście teorii feministycznych/genderowych;
- 3) Wskazać zasięg, czynniki, instrumenty i praktyki społecznych konstrukcji płci/gender, wraz z

ich konsekwencjami politycznymi;

- 4) Zidentyfikować w historii oraz życiu codziennym zdobycze dyskursu równościowego płci;
- 5) Zinterpretować własną tożsamość płciową/genderowa i jej role (kobiety/mężczyzny) w wybranych instytucjach społeczno-kulturowych;
- 6) Ocenić mocne i słabe strony dyskursów feministycznych/genderowych w Polsce;
- 7) Generować nowe koncepty, hipotezy i teorie oraz rozwijać strategie poszukiwania i syntezy informacji potrzebnych do wyrażenia własnych opinii, podejmowania decyzji oraz rozwiązywania problemów dotyczących kwestii płci/gender;
- 8) Posiąść zrozumienie w jaki sposób własne doświadczenia, opinie, przekonania, wybory i zachowania są kształtowane poprzez płeć/gender, rasę, religię, kulturowe środowisko oraz strukturę społecznych możliwości;
- 9) Przeprowadzić krytykę politycznych decyzji wobec kwestii płci na poziomie rodziny, miejsca pracy, regionu, kraju i świata;
- 10) Dobierać argumenty dla uzasadnienia swego stanowiska/opinii przy omawianiu zagadnień płci/gender w życiu osobistym i zawodowym
- 11) Decydować, które fakty mają istotne znaczenie dla analizowanych problemów wynikających z decyzji polityczno-społecznych w kwestach płci;
- 12) Formułować adekwatny opis i ocenę zjawisk z zakresu problematyki płci/gender w perspektywie interkulturowej;
- 13) Łączyć różne fakty i elementy wydarzeń historycznych oraz współczesnych związanych z zagadnieniami równości płci w sensowną całość oraz wyciągać wnioski;
- 14) Korzystać z odpowiednich źródeł naukowych przy interpretowaniu procesów i zjawisk wpływających ze społecznych i kulturowych dyskursów poświęconych problematyce płci i gender;
- 15) Zastosować zdobytą wiedzę dla artykułowania dojrzałych sądów i dokonywania właściwych wyborów w perspektywie życia codziennego.

Inne kompetencje (postawy):

Po ukończeniu kursu doktorant potrafi:

- 1) krytycznie oceniać treści czytanych lektur oraz przekazywaną na seminariach wiedzę;
- 2) zidentyfikować istniejące w kulturze stereotypy płci, przeciwstawiając się ich tworzeniu oraz wzmocnieniu w życiu społecznym
- 3) pogłębiać i aplikować zdobytą wiedzę na temat płci/gender w sytuacjach prywatnych oraz publicznych życia codziennego

Sposób sprawdzenia osiągnięcia efektów zamierzonych:

1. Praca pisemna związana z tematem seminarium
2. Pisemny tekst końcowy sprawdzający podstawową wiedzę studenta w zakresie terminologii oraz wiadomości faktograficznych zdobytych na zajęciach

Szczegółowy opis przedmiotu (treści programowe):

1. Wprowadzenie do terminologii— definicje kobiecości/męskości oraz zagadnienie płci/gender; determinizm kontra konstrukcjonizm czyli natura kontra wychowanie
2. Trochę historii i współczesności, czyli ruchy społeczne—zdobycze i straty ruchów społecznych (feministycznego, anti-feministycznego i organizacji mężczyzn);
3. Konstrukcje kobiecości i męskości, czyli kwestie płciowej socjalizacji oraz generowanie tożsamości płci;
4. Gender/płeć w rodzinie (historyczne wzorce rodziny i ich zmieniające się formy, interpersonalna komunikacja między płciami);
5. Kobiety i mężczyźni w świecie stereotypów, czyli reprezentacje kobiecości i męskości w modelach edukacyjnych i w środkach masowego przekazu;
6. Literackie i językowe uwarunkowania kulturowo-społeczne płci;
7. Znaczenie płci/gender w kontaktach osobistych (przyjaźń w obrębie tej samej płci i między płciami, małżeństwie i rodzinie);
8. Kulturowy aspekt orientacji seksualności ciała i cielesności - typy kulturowych postaw wobec hetero i homoseksualizmu;
9. Biopolityka kształtowania ciała kobiet i mężczyzn: biomedycyna i zagadnienie aborcji;
10. Płeć a zdrowie i choroba: autoagresja, anoreksja, bulimia, samookaleczanie, wzory i modele

piękna;

11. Przemoc (też w rodzinie), gwałt, erotyka a pornografia i prostytutka;
12. Perspektywa instytucjonalna, czyli polityka ról i funkcji kobiet/ mężczyzn na rynku pracy i w globalnej ekonomii;
13. Przekraczając granice, czyli gender/płeć w perspektywie postkolonialnej i wielokulturowej;
14. Płeć / gender a akulturacja religijna-- doktryna czy konstrukcja kulturowo-społeczna roli wyznawców poszczególnych religii—próba reinterpretacji.

Literatura:

- Arcimowicz, K., *Obraz mężczyzny w polskich mediach*, Gdańsk 2003.
- Babiker, G., Arnold, *Autoagresja. Mowa zranionego ciała*, Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne 2002.
- Barker, Ch., *Studia kulturowe: teoria i praktyka*, Kraków 2005.
- Baudler G., *Bóg i Kobieta. Historia przemocy. Seksualizmu i Religii*, tł. A. Baniukiewicz, Wyd. Uraeus, Gdynia 1995.
- Baudrillard, J., *O uwodzeniu*, tł. J. Margañski, Wydawnictwo SIC, Warszawa 2005.
- Bauman, Z., *Ciało i przemoc w obliczu postnowoczesności*, Toruń 1995.
- Benedict, R., *Wzory kultury*, tł. J. Prokopiuk, Warszawa 2002.
- Berger, J., *Sposoby widzenia*, ALETHEIA, 2009.
- Bonvillain, Nancy, *Women and Men; Cultural Constructs of Gender*, Pearson 2007.
- Boudieu. P., *Męska dominacja*, tł. L. Kopcewicz, Warszawa 2004.
- Brach-Czaina, J., *Od kobiety do mężczyzny i z powrotem. Rozważania o płci w kulturze*, Wyd. Trans Humana, Białystok 1997.
- Brooks, A., *Postfeminisms, Feminism, Cultural Theory and Cultural Forms*, Routledge Chapman&Hall 1997.
- Butler, *Gender Trouble*, Routledge, 1990
- Callaghan, Karen, *Ideas of Feminine Beauty: Philosophical, Social and Cultural Dimension*, Westport, Conn. : Greenwood Press, 1994.
- Caroline B., Brettell i Carolyn F., Sargent *Gender in Cross-Cultural Perspective*, Englewood Cliffs, N.J. : Prentice Hall, c1993.
- Connel, R. W., „Masculinities and Globalization”, *Men and Masculinities*, vol. 1 no. 1, 3-23, 1998.
- Czarnowski, S., *Kultura*, Wydawnictwo Akademickie Żak, 2005.
- Dybel, P., *Zagadka „drugiej płci” Spory wokół różnicy seksualnej w psychoanalizie*, UNIVERSITAS, Kraków 2006.
- Ferber Marianne and Julia A. Nelson, *Feminist Economics Today: Beyond Economic Men*, University of Chicago Press, Chicago 1993.
- Foucault, M., *Historia seksualności*, tł. B. Banasiak, T. Komendant, K. Matuszewski, Warszawa 1995 (to. I, II i III)
- Freudenberg, O.M. *Sematyka kultury*, UNIVERSITAS, Kraków 2009.
- Fuszara M., i Zielińska E., „Progi i bariery, czyli o potrzebie ustawy o równym statusie”, *Kobiety dawne i nowe role*, Biuletyn 1/94, Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego, Ośrodek Informacji i Dokumentacji Rady Europy.
- Fuszara, M., red., *Kobiety w Polsce na przełomie wieków*, Warszawa: Instytut Spraw Publicznych 2002.
- Fuszara, M., *Wobec przemocy*, Kraków: ALL 1997.
- Giddens, A. *Nowoczesność i tożsamość. Ja i społeczeństwo w epoce późnej nowoczesności*, tł. Alina Szulżyńska, Warszawa 2001.
- Gilbert, J.R., *Performing Marginality: Humor, Gender, and Cultural Critique*, Wayne University Press 2004.
- Hawkesworth, M., *Globalization and Feminist Activism*, Rowman & Littlefield 2006.
- Hyzy, E., *Kobieta, ciało, tożsamość*, UNIVERSITAS, Kraków 2006.
- Janion, M, i C. Snochowska-Gonzales, K. Szczuka red. *Inny, Inna, Inne. O odmienności w kulturze*, IBL, Warszawa 2004.
- Kaschack, E., *Nowa psychologia kobiety. Ujęcie feministyczne*, tł. J. Węgrodzka. Gdańsk: GWP 2001.
- Katz S., „The Importance of Being Beautiful” in *Down to Earth Sociology: Introductory Readings*, str. 341-348, Free Press 2007.
- Kosofsky Sedgwick, Eve, *Between Men. Epistemology of the Closet*, University of California Press

1991.

Kosut, Mary, *The Body Reader: Essential Social and Cultural Readings*, New York University Press 2010.

Krzemiński, I. red. *Wolność, równość, odmienność*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne 2007.

Lisa Jean Moore, red., *The Body Reader: Essential Social and Cultural Reader*, New York: New York University Press 2010.

Macrae, C. N. red., *Stereotypy i uprzedzenia*. Tłum. Majchrzak Małgorzata, Kacmajor Magdalena, Nowak Agnieszka, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 1999.

Mandal E., *Kobiecość i męskość*, Wydawnictwo Akademickie Żak 2003.

Melosik, Z., *Kryzys męskości w kulturze współczesnej*, Impuls 2006.

Melosik, Z., *Tożsamość, ciało i władza. Teksty kulturowe jako (kon)teksty pedagogiczne*, Wyd. Edytor, Poznań–Toruń 1996.

Mizielinska, J., *Płeć, ciało seksualność*, UNIVERSITAS, Kraków 2006.

Mohanty, Chandra, *Feminism Without Borders*, Durham, NC: Duke University Press, 2003.

Mosse, George, *Nationalism and Sexuality*, New York: H. Fertig, 1985.

Nead, L. *Akt kobiecy. Sztuka obscena i seksualność*, E. Franus, Dom Wydawniczy REBIS, Poznań 1998.

Nikolas Rose, *The Politics of Life Itself: Biomedicine, Power and Subjectivity in the Twenty-First Century*, Princeton University Press, Princeton 2006.

Philip M. Backlund, Mary Rose Williams, *Readings in Gender Communication*, Wadsworth Publishing 2003.

Radkiewicz, M. *Gender-konteksty*, Kraków 2004.

Radkiewicz, M. red. *Gender a kultura popularna*, Kraków, 2003.

Ritz, German, *Niż w labiryncie pożądania. Gender i płeć w literaturze polskiej od romantyzmu do postmodernizmu*, tł. Bronisław Drąg, Andrzej Kopacki, Małgorata Łukasiewicz, Wiedza Powszechna, Warszawa 2002.

Sally Engle Merry, *Gender Violence: a Cultural Perspective*, Promedico Verlag 2008.

Strobel, Margaret, *European Women and the Second British Empire*, Indiana University Press 1991.

Sypniewski Z., Warkocki B., *Homofobia po polsku*, SIC, Warszawa 2004.

Titkow A., red. *Szklany sufit. Bariery i graniczenie w karierach polskich kobiet*, Warszawa: Instytut Spraw Publicznych 2003.

Titkow, A., i Domański H., *Co to znaczy być kobietą w Polsce*, IFiS PAN, Warszawa, 1995.

Tong, R., *Myśl feministyczna*, tł. Jarosław Mikos, Bożena Umińska, PWN, Warszawa 2002.

Walczevska, S., *Damy, rycerze, feministki*, eFKA, Kraków 1999.

Walsh, Mary Roth, *Kobiety, mężczyźni i płeć. Debata w toku*. Tł. P. Cichawa, IFiS PAN, Warszawa 2003

Wendy K. Kolmar and Francis Bartkowski, *Feminist Theory*, Softcover, McGraw-Hill Education 2004.

Włodarczyk-Kulak A., i Kulak M., *Wiedza o kulturze*, Park 2006.